

KOLJANSK

Lapos a táj, akár egy tányér, a síkság összeolvad a horizonttal. A felröppenő varjúcsapatok fekete cirádákat rajzolnak a levegőbe. Az ember addig nézi őket, míg az egyre zsugorodó pontok valahol belevesznek az éterbe. Utána az üres égbe bámul.

Évente kilenc hónapig tart ki a hótakaró, egy merő jég a folyó, amíg azután rövid időre föl nem olvad, nekilődul, hogy aztán újra befagyjon. Fehér, szürke, minden fehér és szürke; a szem ezek közötti árnyalatokat tud megkülönböztetni, amíg bele nem vakul.

Az utak be vannak havazva. Hó alatt lapul az aprócska vasútállomás. Síneken, kerítéseken és házakon: hó. Az iskola blokkházán behavazott vörös zászló. A templom kék kupolája matt-halványan dereng.

Ebben a hófészekben van egy felcser, egy vegyesbolt, egy postás, egy tanítónő, tíz örökké részeg paraszt, sok öreg anyóka és egy sereg takonypóc. Darja, a fodrászlány a nap a falu egén: üzletében megszelídíti a vad üstököt. A vizet a kútról hordja.

Lékhorgászok húznak ki halakat a folyóból. Bádogládákon ülnek jól beburkolózva, a lékbe lógatják a horgukat, és várják, hogy ráharapjanak a halacskákat. Az orruk pálinkától vörös, a szemük könnyezik.

Az este takaró módjára ereszkedik le a falura, amely azután sötétben kuporog, csupán néhány fényforrástól megvilágítva. Eltolódnak a távolságok, összezsugorodnak vagy hatalmassá növekednek. És a zajok elsüllyednek az éjszakában. Egy kiáltás, egy akkord, egy rikoltás; ki törődik velük? Csak ha rákezdnek a kutyák, akkor tudja mindenki, hogy farkas ólálkodik a közelben. Olyankor a részeg paraszt puskát ragad, és elintézi a betolakodót. Vagy káromkodva visszabotorkál az ágyba.

Az ember a kemencénél melegszik, amelyet nem hagy kihűlni, a kemencepadkán üldögél, és a tévé kéken villódzó dobozát bámulja. Rossz a vétel, de mégis látja, amint a szűkös szobájába benyomul a nagyvilág. És úrrá lesz rajta az elvágódás. Átkozott kampó, amely fogva tart itt. Átkozott unalom. És amott a temető.

Az idő olyan lassan csordogál, hogy állni látszik. Ma péntek, holnap péntek. Kétnaponta elcsattog erre egy tehervonat, ilyenkor valaki azt mormolja. „Generalovka”. Az állomásfőnök dadog, literszám nyeli a teát, és időnként

teljesen váratlanul felmordul: Szarzsák! Mintha saját magához beszélne. Egypár takonypóc cigarettázva ballag a sínek mellett. Nincs mit csinálniuk, nincsenek még vágyaik se. Csak a testi erejük és ez a szürke élet.

Naplopók!, sóhajtja a tanítónő. A folyton a kötelességei után rohangáló felcser egy szemhunyásnyi alvásra vágyik. Mind panaszkodnak, fájdalmaik vannak, vagy föl vannak fúvódva. És ő siet segíteni, hóban-fagyban, éjjel-nappal. Miközben öt különböző irányból támad a vihar, egy részeg a ház mögött levegőért küzd. Miközben az út beleolvad a földekbe, szegélytelenül és tollpihe-fehéren, egy apróság akar világra jönni. Tágulófájások, hóátfúvások, minden keveredik mindennel ebben a pusztaságban, de ő, a felcser csak a hívást követi: Menj. Kilencsúcsú hópelyheket lát a kimerültségtől, valamiféle hókísérteteket és hóállatokat. És hálósákokról, álomkantákról, álomzuhatagokról álmodik. Hogy ébren tartsa magát, teleénekli az autót. Kiszállásnál vigyázat, el ne illanjon a dal. Így akarja folytatni, ki tudja, meddig? Nem akarja; kénytelen. Míg azután egy napon ő is összeesik, odakint a földeken.

A pópa, ő sem kíméli magát. Három, egymástól távoli falu tartozik a körzetéhez. Akár egy csöppség jön világra, akár meghal valaki; nélküle nincs se temetés, se keresztelő. És a maradék nyájra is gondot kell viselni. A bányák buta birkák, makacsok és korlátoltak. Az Úr legyen velük. Szerencséjére ott van mellette a pópáné, az ügyes, tűzrólpattant Varja, aki akár ötven embert is vendégül tud látni. Az egész vidéken híres a tésztabatyuja, palacsintája könnyebb a habkönnyűnél. És van egy fiacskájuk, olyan aranyfürtökkel, mint az aranyos tajték. Igen, Isten kegyes.

Csakhogy a jóság nem járja be a falut. Rejtőzködik; ha egyáltalán. A helybeliek többsége gyanakodva sandít egymásra, őrzi saját krumpli- és uborkakészleteit, őrkdik a víz felett. Mélyen a szemükbe húzzák a fejken-dőt vagy a prémsapkát. Furcsa jeleket írnak a levegőbe a sírok fölött, mint-ha szellemeket akarnának elűzni. Az ördöggel állandó kapcsolatban állnak, lévén az átkozódás a legfőbb időtöltésük. A lópatás ismeri a dohos szobáikat és hálókamráikat, a házaikhoz hozzáépített vécéket, ahol az embernek lefagy az ülepe. Ismeri a koromtól megfeketedett konyháikat, ahol esznek, isznak, és ahol a verést kiosztják. Ismeri a bolyongásaikat a földeken, amikor kiordítják magukból a kétségbeesésüket, és nem tudják, hogyan vessenek véget az életüknek; bundapálinkával, kötéllel vagy a síneken. Paktálatok csak, ez a jelszava. Ők pedig éjjel-nappal emlegetik. Teliholdkor az ég felé böknek a húsos orrukkal, és azt mormogják: Az ördögbe, micsoda éjszaka! Amikor egymásba hatolnak, ördögien csókolóznak, hogy rögtön

utána könnyeket ontsanak. Ha átszalad előttük az úton egy fekete macska, sátáni átokkal kergetik el. Ha egy köteléknyi varjút látnak az égen, háromszor kiköpnék: *Csort!* Ha zsírral és mézzel kenik be a mellkasukat, az ördög segítségére apellálnak a gyógyuláshoz.

Eretnekek mind egy szálíg. Vándorló félig-árnyak. Hótól és hidegtől kereszteltek, hogy aztán megdermedjen a szívük.

Söprögetnek az ajtóik előtt. Búzló cigarettákat szívnak. Csak a lakodalmon jókedvűek, fejdísz viselnek, és felszabadultan táncolnak. Olyankor nem világít hó, nem süt fátyolos-fáradtan a nap, olyankor nyár van, zöldellő nyár, és a falu mintha átváltozott volna. Madárrajok, virágok, virágzó bokrok és valahol fenyők sötét foltjai. A kertek versenyt virulnak, kitesznek magukért, életerősen sarjadnak a páfrányok. Kakukkszó a lágy levegőben. Az emberek mohón hunyorognak, hogy minél több fényt szívjanak magukba. Mindenki tetszeni akar, kacérkodik egy kicsit, ágacskákat és levélkéket szagolgatnak, mosolyognak. De a szájuk: mintha elvált volna az arcuktól. Úgy köszöntik a nyarat, mint a bátortalan szeretők. Még elsötétíti a tekintetüket a tél.

Langyos nyári éjszakákon gyerekeket nemzenek, akik a hideg tavaszon jönnek világra, köhögősen, orrfolyással, olykor vízfejűen és furcsán-merev pillantással. Istencsapása!, vádolják a szülők a Teremtőt. Mivel érdemeltük ki ezt a koloncot a nyakunkon. És búskomorságba esnek. Az anya iszik, a kölyök bög. A pópa szenteltvizet hint. De a családi béke csak nem akar beköszönteni. Szomorúan néz a Megváltó az ikonsarokból, akárha ő is feladott volna minden reményt. Ha már a gyerekek is ennyire fásultak és örömtelenek, mit lehet akkor még várni a hit napjától? Kihuny, ahogy a szikra a hóban.

És így civakodnak, nagyok és kicsik, szüntelenül civakodnak, ahogyan mások táncolnak, bumfordian meghágják egymást, és azt kiabálják: Elin-téztem! Befejezetlenül néznek a kitagadott arcok. Ki erőszakolt meg kicsodát a pajtában? Hol az a mocskos disznó? Az erdő sűrűjében a helye. A házipálinkától szétperszelt agyú nagyapák is így beszélnek. Mielőtt hatvanévesen elnyeli őket a sír. Senki nem él itt meg magas kort, senki. Minél inkább az idegeire mennek egymásnak, annál rövidebb az életidejük. Azt mondják: Mindjárt megtanítalak én kesztyűbe dudálni! Azt mondják: Az ördög bújt ebbe a bestiába! Azt mondják: Ez valami okádnivaló! És miközben ezt mondják, a bűn karjaiba vetik magukat.

A természetet mindez hidegen hagyja.

A természet megingathatatlan a maga kiszámíthatatlanságában.

Ha havazik, naphosszat havazik. Hókrisztályok milliárdjai hullanak a falura, a tetőkre, az istállókra, a nyírfahasábokból föltornyozott farakásra, az utakra, a kerítésekre. Betakarják a szántókat és a réteket, az életet és a halált. Békítőleg elmosják a különbségeket. Némelyek ilyenkor nyugodtan megkapaszkodnak a hagymakoszorújukban, vagy mély álomba zuhannak. Hallják az altatóórák ketyegését, és álomittasságot vedelnek magukba. Odakint egyre csak havazik. Mindnyájan megvannak? A lovak a szénába fúrják az orrukat, egy báránybundás fáradt helybéli a kúthoz trappol. Szinte semmit sem látni a sűrű hófüggönyön át. Az elhomályosult ablakok mögött véltképtelenül-halottan hallgatnak a televíziók.

A könnyeket is megfagyasztó csend.

Valaki félálomban ellapátolja az ajtaja elől a havat.

A lapátolás értelmetlen, minthogy csak esik és esik.

Inkább teázni és valami kéjes szórakozásnak áldozni. Inkább álmodozni, ha sztrájkol a tévékészülék. Vagy verni a blattot a derengő félhomályban, az elúzi a magányt.

Ha egy teljes hétig esik, már csak céltalanul kóvályognak. Alvajárók a saját életükben. Vonatok nem gördülnek már el erre, a falut magára hagyták, az iskola alvóiskola lett. Aki dobbant a lábával, annak begörccsöl a vádlija. Nyugton át kell vészelní a havat, zúgó füllel, szúró fülfájással. El fog állni; a nyolcadik napon elvonul, ha már az összes felhőpárna ki lesz rázva.

És azután? Ott súlyosodik, ami felhalmozódott. Nehéz, fehér teher.

A lapátfejek behatolnak a hőtömegbe, és gombócként innen oda rakodják. Amíg azután hókupacok képződnek, amelyek kisebbfajta hóhegyekké nőnek. A takonypócok belevetik magukat, belefúrják a fejüket a hóba, és a nyelvékkel nyaldossák. Született hófalók.

Lapátolni és ásni, fújtatni és dúdolni, behengeredni és hógolyókat dobálni, nyögdecselni és krákogni; ez a mindennapok része, a gumiszalag módjára nyúló mindennapoké. Hol végződik a behavazott falusi utca, és hol kezdődik a beláthatatlan hómező? Hol másmilyen a fehér, mint a fehér? Nem hatol át napfény a tejfehér párán. A levegő fagyos. És Darja prém-sapkája tömött és meleg.

Darja a puha kezével, ez a türelmes szépség, aki tetves fejeket mos, és vad sörényeket zaboláz meg, kicsípi magát, hogy ellenálljon a hófúvás bosszorkányerejének és a vattába ágyazott falu sivárságának. Szépen parírozunk!, mondja évődve. A nép pedig sorba áll. Ha Darján múlna, minden nap harmonikázna, télelőn, télen, télutón. És nyáron, amikor a madárijesztők ferdén merednek ki a káposztaágyásokból, házat-portát és az iskolások

táskáját virágokkal díszítené. A szabadság? Hát teremtsd meg magadnak. Darjára még a takonypócok is hallgatnak. Könnyedén kommandírozza őket a krumpliföldre. És az álmos csendben fölcsendül a hangja: Mozgás, fiúk, folytatni!

Született faluvezető, vélekednek némelyek. Ugyan már, vélik mások. Nehogy már valamiben egyetértés legyen. Lehessen csak ugyanolyan tompánbambán tovább élni. Hóittasan és egyáltalán.

Éjjelente sötét a falu, mint egy tehéngyomor. Csak a hó áraszt valamiféle világos derengést, és a kéményekből kígyóznak fel vékony füstszalagok. Ritkán hallatszanak ki hangok egyik-másik házból. Veszekednek valahol? És miféle rejtélyes mozgás az ott, a függöny mögött? A sötétben kísértetiesnek hat minden apró életjel. Némelyek a képernyő vibrálására vágynak.

Korábban; akkor ádázul estek egymásnak. Az Ivánok és a Pjotrok. Késő estig aprították egymást. Míg meg nem jelent egy milicista, és el nem vezette őket. Az volt a végakkord. Ma ki-ki a saját viskójában vedel, az ágyába botorkál, aztán horkolni kezd. Micsoda taplóság, mondaná Darja. Van egy kecskéje az ólban, egy csengettyűs kecske. A csengő nagyon finoman csilingel, és a kecske szőre jó puha. Senki nem tudja, hogy Darja belefúrja az arcát, amikor szomorú. Ilyenkor újra gyerek lesz. A kecske egészen nyugton van, a csengő sem csilingel; jó így. Egy darabig. Azt is békésen tűri a kecske, hogy Darja gyakorlott mozdulatokkal megfejtse. A tej egy csöbörbe csorog. A végén Darja beviszi a házba, s útközben elkergeti a vérfarkasokat.

Zavarosakat álmodik a falu, csak néha zuhan álomtalan alvásba. És úgy ébred fel, mintha újra össze kéne raknia saját magát. Egy kemence, igen, amott meg egy szék. Odaát egy ablak; homályos, mint mindig. És a hát me-rev a fekvéstől. Az asztalon: egy pohár. És odakint: semmi. Újra össze kell rakni a semmit is. A fehér hideget, a széllel szétterjedőt. Csípd nyakon! Már el is illant. Körvonalak nincsenek, vagy a szem nem akarja látni őket. Ideoda téved a tekintet, majd lecsukódik a szem. Már megint. Még mindig. Mindegy, mennyire egyforma minden, mennyire különböző. Mindegy, milyen késő van, milyen korán. Mindegy, hogy csinálnak-e valamit, vagy nem. Mindegy, mindegy. A háziszentély a félhomályban árválkodik. Az Úr bocsássa meg, hogy elfelejtették, teljesen el. Bebugyolálva a gyapjúmeleg, fehér álomba. Alomálomba, igen. És sosem akarnak magukhoz térni.

Kimerítette őket a várakozás. Hogy mire is, maguk se tudják. Karikás a szemük, az alvástól, a félálomtól, az erőelszívó önkielégítéstől. Mert izzik a hímtag a takaró alatt. Vonaglanak a szeméremajkak. Még álmukban is babrálnak magukon. Hogy érezzenek valami életet az egyhangú sivárság-

ban. Életet, az ördögbe is! Egye csak meg a rozsdá az a traktort. Húz az ablak, na és! Púp nő az orron, hát aztán! De élni, az lenne valami. Onán-onán, nyam-nyam. Trallala. Összerogyásig.

A Tízparancsolatot valahová a tudatuk hátsó régióiba száműzték. A lelkiismeret valahol a seholban szundikál. A rossz lelkiismeret meg aztán végképp. A kötelességeket senki ne firtassa. Abból csak veszekedés lesz. Ál-mok? Ugyan minek, ha úgysem tudja senki elhagyni a falut? Át a befagyott folyón, és aztán? Föl egy tehervonatra, és aztán? Szar, nagy rakás szar az egész. Csórónak coki. Így aztán rettenetesen megöszülnek, gyorsabban, mint bárki hinné. A harmadik pohárnál reszketni kezdenek. Egy Pjotr nyavalyatorós lett, egy Ivánt a gonosz rák vitt el. Ilyenkor a felcser a végére ért a tudományának. A pópa meg még inkább. Az asszonyok siránkoznak, a takonypócok lustálkodnak. Ördögi kör. Aztán eljön a halál. Eljön a Pjotrért, eljön az Ivánért. Elragadja, akit tud. A temetőbe vezető út keményre van taposva, mert minden ott végződik.

A siratóasszonyok sírnak, egyre érdekesebb hangon jajveszékkelnek. Aztán feladják. A maradékot elintézi a pálinka. Szétmorzsol minden emléket. A helyükön felejtés terjed szét; fehér, mint körös-körül a hósivatag. A fájdalom hallgat a mellkasban. A fej megbénulva. Az éhség mint egy emlékeztetelen szédülés. És a boldogtalanság egy lábatlan, nevetséges törpe.

A máj, mondja Darja, miközben egy piros fejpárnát tol a kapatos asszony tarkója alá. De az nem hallja; undok képet vág. A padlón poros gypjúkesztyűk, egy fekete fésű, üvegcserepek, az egész legyilkolt remény. Galambocskám, mondja Darja, ébresztő! Hamarosan dobbant majd a lábával, mint a ló, és kihúzza a falu szekerét a dágványból. Ez így nem mehet tovább.

És mégis tovább megy, napról napra.

Az egyik nyáron új tetőt kap az iskola. Leaszfaltozzák a főutcát. Felsőbb utasításra. A falu csak döngöli a szemét. Darja süteménnyel kényezteti a munkásokat, hogy ne gondoljanak csúnyákat a faluról. A pópáné pedig pirogot süt. A takonypócok kíváncsian báméskodnak. Gátlástalanabban bámuldoznak, mint egyébként. Mintha egyenesen a jövőbe pillantanának, amelyben Jeepek dübörögnek majd ezek helyett a hülye traktorok helyett. Vumm! A kerítések mögött idegesen rángatják a láncukat a zajoktól felizgatott kutyák. Próbálják a felkelést.

Minden fölébredt, vagy majdnem minden. Hívogatóbb a vegyeskereskedés. Élénk forgalom Darja fodrászüzletében; még a nénikék is csinosabbak akarnak lenni. Az ablakokban itt-ott virágok. Csillognak a csizmák.

Csak az ördög nem tart pihenőt. Egy kilencéves fiú a folyóba fulladt. És az asszonyok rikácsolnak és rikácsolnak.

Talán a szurokfekete kátrány hozta az ártást?

Merthogy valami ártás kísért a faluban. És mire az ősz ráereszkedik az ágyásokra, visszatér a régi rosszkedv. Átkozzák egymást, dagadnak az indulatok, míg azután az első hó lehulltával minden viasztüpped a megszozott apátiába. Az utca ismét fehér, a korhelyek csúszkálnak-botladoznak a jégkérgen, vékony füstkígyók tekerednek elő a kéményekből. Aki a földekre téved, félénk havasi nyulakkal találkozik. Gyors cikcakk, és már nyomuk sincs.

Az ég hatalmas, mint egy sátor, csillagmiriáddal. Édesmindegy nekik, miféle halálfejek fekszenek a föld alatt. Sápadtan hunyorognak, eónokra ettől a hőmezőtől. Elgondolhatatlanul tisztán és közömbösen.

A felcser autózik át a síkságon; nyakában sztetoszkóp, mellette a műszerekkel, kötszerrel és gyógyszerekkel teli orvosi táska. Énekel. Olyan hangosan énekel, hogy bepárásodik a szélvédő. Előtte éjszaka, mögötte éjszaka. Át kell vágnia rajta. Apró pont, amely hamarosan eltűnik. Ott.

TATÁR SÁNDOR fordítása